

Landelijke organisatie
voor hobbytuinders

Postbus 9094
3506 GB Utrecht
www.avvn.nl

(T) (0346) 561 612
(F) (0346) 564 092
(E) info@avvn.nl

Aan de Gemeenteraad

Ons kenmerk: F/07.211   Behandeld door: Francis Flohr   Groenekan, november 2007

Betreft: **NOTA RUIMTE: RUIMTE VOOR VOLKSTUINEN**

Geachte Gemeenteraad,

Volkstuinen staan onder druk, met name in de verstedelijkte omgeving. In de schaars beschikbare ruimte moeten volkstuinen concurreren met de functies wonen, werken en infrastructuur. Een strijd die na stedenbouwkundige afwegingen (te) vaak in het nadeel van de volkstuinen beslecht wordt. Ze moeten dan verhuizen/verplaatst worden naar de rand van de stad of daarbuiten. Een voor de hand liggende maar daarmee niet altijd verstandige beslissing, want volkstuinen dragen juist bij tot het leefbaar houden van de stad.

Ook de Tweede Kamer vindt dat volkstuinen extra aandacht en bescherming verdienen bij een zorgvuldige ruimtelijke ordening. Bij het vaststellen van de Nota Ruimte in mei 2005 heeft de Tweede Kamer aangegeven dat gemeenten volkstuinen en volkstuincomplexen zoveel mogelijk moeten ontzien bij stedelijke herstructurering en de aanleg van nieuwe stimuleren.

Inmiddels is er 2 ½ jaar verlopen en het AVVN, de landelijke organisatie van hobbytuinders, constateert dat gemeenten nog te weinig invulling geven aan deze oproep uit de Nota Ruimte. Met ondersteuning van het ministerie van VROM hebben wij een brochure samengesteld waarin wij nadrukkelijk de aandacht vestigen op de bedoelingen en strekking van de volkstuinpassage in de Nota Ruimte. Deze brochure treft u hierbij aan. Hierin worden de toegevoegde waarde, de natuurlijke en recreatieve potenties en de sociaal-maatschappelijke voordelen van volkstuinen beschreven.

Wij hopen dat, voor zover dat nog nodig is, de brochure bij u een vonk doet overslaan en daarmee de aanzet vormt voor een betere, wellicht zelfs hernieuwde kennismaking met de wondere wereld van de volkstuinen binnen uw gemeente, opdat ze naar hun waarde worden geschat.

Heeft u vragen over de inhoud van de brochure of wilt u graag nog een extra exemplaar, dan kunt u altijd met ons contact opnemen.

Met vriendelijke groet,
AVVN

Ir. Chr. Zijdeveld,
voorzitter

Bezoekadres: Groenekanseweg 10 A in Groenekan

Postbank 10952

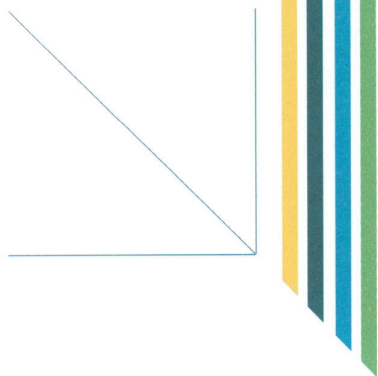
Rabobank 39.47.24.089

Vakblad De Tuinliefhebber

Opgericht 26 december 1928   Ingeschreven in het Handelsregister bij de Kamer van Koophandel onder nr. 40531108

2007019668

RUIMTE VOOR VOLKSTUINEN

RAPPEL VOOR DE VOLKSTUINPASSAGE UIT DE NOTA RUIMTE

INLEIDING

Volkstuinen staan, met name in de stedelijke omgeving, onder druk. In het krachtenveld van concurrerende belangen en functies moeten tuinverenigingen al decennia lang het bestaansrecht van hun volkstuinen bewijzen. Met wisselend succes. Want te veel volkstuinen worden in stedelijke structuurplannen tot buiten de stadsgrenzen verplaatst, met schade voor mens en natuur tot gevolg. Het is geen uitzondering dat er zelfs geen alternatieve locatie aangeboden wordt en volkstuinen - en daarmee het groen en de recreatiemogelijkheden - gewoonweg verdwijnen. In de Nota Ruimte is becijferd dat ook de

komende decennia nieuwe woningen en bedrijventerreinen ontwikkeld moeten worden. De druk op volkstuinen blijft daarmee onverminderd groot. Toch staat in de Nota Ruimte óók dat gemeenten volkstuinen zoveel mogelijk moeten ontzien bij stedelijke herstructurering. De potenties van volkstuinen als onderdeel van deze herstructurering blijken helaas nog te vaak onbekend, waardoor deze niet benut worden. Het AVVN, de landelijke organisatie voor hobbytuinders, wil dat het tij keert en vraagt dringend aandacht voor de bedoeling en de strekking van de volkstuinpassage in de Nota Ruimte.

VOORWOORD

"Als ik op mijn tuin kom, valt alles van me af." Met deze uitspraak van een Amsterdamse trambestuurster is al veel gezegd over het belang van volkstuinen. De tuin is een beetje vakantie in de stad, de buurt van vroeger. Van oudsher vinden veel stadsmensen het meest nabije contact met de natuur; het groen en de grond op hun volkstuin. Vroeger vooral om er een gezonde aanvulling op het menu te verbouwen, tegenwoordig steeds meer om er dicht bij huis van de rust en het groen te genieten.

De grondprijzen in de stad zijn echter vaak hoog en er moet ook plaats zijn voor nieuwe huizen en bedrijven zonder dat we het groen buiten de stad opofferen. Daarom besluiten veel gemeentebesturen om tuinverenigingen te verplaatsen naar de randen van de stad. Heel begrijpelijk, maar niet altijd verstandig.

Juist waar de stad versteent, worden de oases van rust en groen belangrijker. Als toevluchtsoord voor tuinders en bezoekers in steeds warmere zomers, maar ook voor planten en dieren die steeds verder in de verdrukking komen. Daarom vraag ik gemeentebesturen de volkstuinen in de stad zoveel mogelijk te ontzien en nieuwe complexen te bevorderen. Ik hoop dat deze brochure ertoe bijdraagt dat de volkstuin in de moeilijke afwegingen van bestuurders op waarde wordt geschat.

Jacqueline M. Cramer
De Minister van Volkshuisvesting,
Ruimtelijke Ordening en
Milieubeheer

PARAGRAAF I

ERFGOED BEDREIGD

Nederland telt zo'n 250.000 volkstuinders en ruim 950 geregistreerde tuinverenigingen. Bijna iedere gemeente heeft wel een of meer volkstuincomplexen binnen haar grenzen. De huidige tuinverenigingen en volkstuinen hebben een lange verbondenheid met de stad, die teruggaat tot het begin van de 20e eeuw, als gemeenten als grondverhuurder gaan optreden. Vanaf 1945 evolueerde het karakter van klassieke nutstuinen naar recreatietuinen, zoals we die vandaag de dag kennen. Volkstuinen met een rijke historie, een sociale traditie en een groot potentieel aan natuur- en milieukwaliteiten. Volkstuinen die deel uitmaken van ons culturele erfgoed en waarvan aangenomen mag worden dat ze ontzien worden en gevrijwaard blijven van uitplaatsing.

De realiteit is helaas anders. Ruimte in verstedelijkt Nederland is schaars en de druk van wonen, werken en infrastructuur op stedelijk (recreatief) groen neemt verder toe. Volkstuinen liggen op de plaats waar de klappen vallen. Ze worden geofferd of geamputeerd. Landelijk gezien is er in 2003 circa 3900 hectare volkstuinareaal, terwijl er in 1993 nog bijna 4.650 hectare was (Bron CBS). Een reductie van 16% of wel bijna 1.200 voetbalvelden!

Volkstuinareaal per provincie (Bron: CBS)

	1993	2003	verschil
Drenthe	132	108	-18%
Flevoland	216	131	-39%
Friesland	182	129	-29%
Gelderland	334	288	-14%
Groningen	187	149	-21%
Limburg	131	117	-11%
Noord-Brabant	408	345	-16%
Noord-Holland	1033	921	-11%
Overijssel	300	210	-30%
Utrecht	299	269	-10%
Zeeland	133	106	-20%
Zuid-Holland	1291	1133	-12%
Totaal	4646	3906	-16%

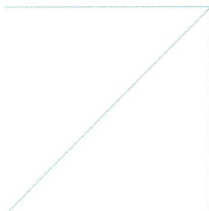

Volkstuinen zijn waardevolle groenvoorzieningen met een breed maatschappelijk belang en veel potentie. Ze vertegenwoordigen een kapitaal, dat veel meer is dan geld alleen. Waarom dan toch een regelmatig terugkerende dreiging en omvorming tot andere functies? Dat komt voort uit een complex van factoren. Onder andere speelt "Onbekend maakt Onbemind" een rol. Onbekendheid van gemeenten met de functies én met de potenties van volkstuinen. Deze brochure biedt gemeentebestuurders, -raadsleden en -ambtenaren de gelegenheid om kennis te nemen van de mogelijkheden die volkstuinen bieden als recreatief binnenstedelijke groenvoorziening. De brochure beoogt de volkstuinpassage uit de Nota Ruimte te onderbouwen en ondersteunen.

PARAGRAAF 2

VOLKSTUINEN IN DE NOTA RUIMTE

Met de Nota Ruimte stelt het Rijk de kaders vast voor de ruimtelijke inrichting van Nederland. Binnen deze kaders bepalen lagere overheden hoe zij feitelijk invulling geven aan de balans tussen rood en groen. Bij de vaststelling van de Nota Ruimte heeft een overgrote meerderheid van de Tweede Kamer zich uitgesproken voor het feit dat volkstuinen, vanwege hun ecologische, cultuurhistorische en recreatieve betekenis en waarde voor het stedelijk groen, extra aandacht en bescherming verdienen bij een zorgvuldige ruimtelijke ordening. In de Nota Ruimte staat letterlijk vermeld:

“Dit betekent bijvoorbeeld dat gemeenten volkstuinen en -complexen zoveel mogelijk moeten ontzien bij stedelijke herstructurering en aanleg van nieuwe stimuleren.”

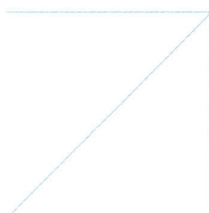
Dat was in maart 2005. Ondanks deze veelbelovende vingerwijzing worstelt men op het lokale niveau hoe aan de oproep in de Nota Ruimte invulling te geven. Een stedenbouwkundig plan, waarbij van meet af aan de groene infrastructuur wordt ontzien of beschermd bij het realiseren van bouwvolumes of infrastructuur, komt helaas nog weinig voor.

Stadsontwikkelaars en planologen hebben bij planvorming nog steeds te veel oog voor de functies “wonen, werken en infrastructuur” en benutten nog te weinig de baten van groen. Ze zouden er daarentegen bij stedelijke herstructurering beter aan doen volkstuinen als -reeds bestaande- groenvoorziening in een geplande wijk te incorporeren, of bepaalde ruimtelijke onderdelen van volkstuinen te integreren met andere functies. Op deze wijze wordt een volkstuincomplex een tuinpark. Mooie illustraties hiervan zijn de tuinparken Groenewoud en Ons Buiten in Utrecht. Uit vele onderzoeken en peilingen, waaronder de “Ruimtelijke Agenda” van De Volkskrant, blijkt dat burgers groen in de woonomgeving zeer hoog waarderen.

PARAGRAAF 3

VOLKSTUINEN: VERNIEUWEND EN TOEKOMST- GERICHT

Volkstuinen horen in de samenleving en zijn geen (stads)randverschijnsel. Ze hebben in ruime mate meerwaarde, dan wel de potentie daartoe:

- voor de stedelijke natuur (biodiversiteit);
  - voor het milieu (onder meer als afvanger van fijnstof en waterbuffer);
  - voor de volksgezondheid en het welzijn en welbevinden van omwonenden (groene woon-, werk- en recreatie-omgeving, natuureducatie);
  - voor de gebruikers zelf (recreatieve vorm, lichaamsbeweging).
- Vernieuwend denkbeelden en volkstuinen gaan goed samen. Sleutelbegrip daarbij is het creëren van optimale openbaarheid van de volkstuinen en bijbehorende voorzieningen. Dat is meer dan een open poort en houdt onder meer in: het zodanig inrichten van het volkstuincomplex, dat een verscheidenheid aan groeperingen daarvan gebruik kan gaan maken. Natuurlijk en recreatief medegebruik* vormen de basis voor ruimtelijke en functionele integratie van volkstuinen als duurzaam onderdeel van de stad.

Voorbeelden van medegebruik zijn:

- natuurlessen en natuurontdekkingstochten;
- jeugd tuinen voor buurtkinderen of schoolklassen;
- activiteiten voor bewoners van verpleeg- en verzorgingshuizen, alleenstaanden en ouderen;
- buitenschoolse kinderopvang in een kindvriendelijke veilige omgeving;
- exposities faciliteren voor amateurfotografen en startende kunstenaars;
- een aantrekkelijke wandelroute uitzetten in samenwerking met wandelverenigingen.

Tuinpark Ons Buiten uit Utrecht is binnen Nederland een goed voorbeeld van geslaagde ruimtelijke integratie, waarbij de vereniging vervolgens werkt aan een optimale functionele integratie. Het schitterende park

met honderden bijzondere bomen, een natuurtuin en een dierenweide is de groene long en het wandelplantsoen van de wijk Voordorp. Ons Buiten is tevens praktijkvoorbeeld in het rapport “De Meerwaarde van Tuinparken - De betekenis van tuinparken in een stedelijke omgeving” van de Wetenschapswinkel Wageningen (zie: meer lezen).

Bij de ontwikkeling van de wijk Voordorp heeft de gemeente Utrecht ervoor gekozen om de bestaande volkstuinen te integreren in de nieuwbouwwijk. Ons Buiten heeft vervolgens de handschoen opgepakt en meer en meer voorzieningen en faciliteiten ontwikkeld voor de bewoners van Voordorp. Dit proces is nog steeds gaande en daar waar mogelijk faciliteert de gemeente Utrecht de vereniging. Daarnaast biedt Utrecht Ons Buiten rust door het aangaan van langlopende huurovereenkomsten en verankering in het bestemmingsplan. Alhoewel niet ieder volkstuincomplex dezelfde mogelijkheden heeft, hebben de volkstuinen wél de nodige potenties die benut kunnen worden. Gemeenten kunnen - wellicht moeten - randvoorwaarden opstellen waaraan volkstuinen zouden moeten voldoen. In de volgende paragraaf daarover meer:

* Respectievelijk het creëren van optimale uitgangspunten voor flora en fauna via natuurlijk beheer en onderhoud en het creëren van optimale uitgangspunten om een zo breed mogelijk publiek gebruik te kunnen laten maken van het tuinpark.

PARAGRAAF 4

GEMEENTEN: VAN LATEN NAAR DOEN

Gemeenten hebben onder meer stedelijke recreatievoorzieningen en groen nodig om de omgeving leefbaar en prettig te houden. Volkstuinders hebben relatief grote groengebieden met veel potentie en willen graag in de buurt van de primaire woning de hobby blijven uitoefenen. De gemeente kan de wens van de volkstuinders waar maken en vice versa de volkstuinders de wens van de gemeente.

Tuinverenigingen nemen steeds vaker zelf het initiatief om met de inzet van veel vrijwilligers hun volkstuinen om te vormen tot tuinpark. Volkstuinen die tot voor een aantal jaren geleden letterlijk en figuurlijk door hoge hekken waren omringd, worden dan een volwaardig en gewaardeerd partner in maatschappelijke coalities, die een leefbare en duurzame omgeving nastreven. Een particulier initiatief dat de gemeenschap (gemeente) -ook financieel- tot voordeel strekt.

Deze ontwikkelingen bieden gemeenten veel voordelen, zoals:

- goedkoop groenonderhoud: volkstuincomplexen worden voor een belangrijk deel of geheel beheerd en onderhouden door vrijwilligers en kosten daarmee de gemeente weinig geld, terwijl bij verhuur volkstuincomplexen huurinkomsten opleveren;
- aanbod natuur- en recreatiemogelijkheden: door natuurlijk en recreatief medegebruik van een volkstuincomplex heeft een gemeente de mogelijkheid om zowel een extra impuls te geven aan de stedelijke natuur en biodiversiteit als de stedelijke en/of wijk-gerichte recreatiemogelijkheden te handhaven dan wel uit te breiden;
- betrokkenheid en participatie van burgers: zowel de gebruikers van de volkstuinen als de medegebruikers van het volkstuincomplex zijn direct betrokken bij deze groene omgeving en eventuele ontwikkelingen;
- groen in de stad: volkstuincomplexen zorgen voor gevarieerd gebruiksgroen in de stad.

Hoe kun je als gemeente de vorming van tuinparken stimuleren? Bijvoorbeeld door de elementaire en onmisbare kwaliteit(en) van tuinparken als onderdeel van de stad middels een intentieverklaring te bevestigen. Zo'n intentieverklaring kan worden uitgewerkt in een visiedocument, waarin de politieke opvattingen en uitgangspunten over ruimtelijke, sociale, financiële en recreatieve aspecten en vraagstukken van volkstuinen worden opgenomen. Dit visiedocument weerspiegelt de opvattingen van het gemeentebestuur over de (beoogde) rol en de positie van tuinparken in de lokale samenleving en de randvoorwaarden waar tuinparken aan moeten voldoen.

Universele randvoorwaarden voor een optimaal medegebruik van een tuinpark zijn:

- de ligging van het tuinpark tussen of in de directe nabijheid van bebouwing;
- een esthetische kwaliteit van het tuinpark, dat wil zeggen een deugdelijke staat van beheer en onderhoud;
- een belangrijke mate van openbaarheid en toegankelijkheid.

Deze drie randvoorwaarden vormen het vertrekpunt in een veranderingsproces van waardevol naar onvervangbaar, waarbij de meerwaarde verkregen wordt via:

- recreatief medegebruik (extensieve recreatie, sport & spel);
- integratie van functies (kunst, cultuur, onderwijs, zorg & welzijn);
- natuurlijk medegebruik (biodiversiteit, voorbeeldtuinen, milieuzorg, educatie);
- sociale integratie (buurtverenigingen, senioren, alleenstaanden, nieuwe Nederlanders, mindervaliden).

Een volkstuinvisie is de start voor een duurzame samenwerking. In de praktijk kan deze duurzame samenwerking verder tot uitdrukking worden gebracht door het tuinpark op te nemen in het bestemmingsplan en door met de tuinvereniging een meerjarige huurovereenkomst (ten minste tien jaar) zonder tussentijdse beëindigingsmogelijkheid aan te gaan. Dit biedt een tuinvereniging en haar leden de rust en zekerheid om voldoende te investeren in het tuinpark.

In de Nota Ruimte wordt gemeenten gevraagd volkstuinen bij gemeentelijke herstructurering in principe te ontzien. Door de potenties van volkstuinen te benutten en deze samen met de gebruikers en omwonenden om te vormen tot tuinparken snijdt het mes aan beide zijden. De basis kan worden gevormd door een intentieverklaring, gemeentelijke volkstuinvisie, meerjarige huurovereenkomst, opname in het bestemmingsplan, goede afspraken met de gebruikers en een goede procesbegeleiding voor de gebruikers. Een uitdaging voor zowel gemeente als volkstuinders.

MEER LEZEN

- *De Meerwaarde van Tuinparken, de betekenis van tuinparken in een stedelijke omgeving; Noor van der Hoeven en Derk-Jan Stobbelaar; Wetenschapswinkel Wageningen UR. www.wewi.wur.nl of www.avvn.nl.*
- *Groen, vakblad voor ruimte in stad en landschap; special volkstuinen mei 2006; Stichting Vakblad Groen. www.vakbladgroen.nl.*
- *Samen Leven Samen Beleven - ideeën bundel voor recreatief medegebruik van tuinparken; Platform Amateurtuinieren. www.avvn.nl.*
- *Handboek Natuurlijk Tuinieren; AVVN. www.avvn.nl.*
- *www.vrom.nl: onderwerp 'Stad en Land' waar een dossier Volkstuinen met een overzicht (tabel + kaart) van de verdwenen, behouden en nieuwe volkstuinen in de periode 1996-2003 te vinden is.*
- www.avvn.nl.
- www.groenforum.nl.

UITGAVE

AVVN
Landelijke Organisatie voor Hobbytuinders
Utrecht, www.avvn.nl
Oktober 2007
Foto Minister Cramer: RVD/Eric Maas
Overige foto's: AVVN

Deze uitgave is tot stand gekomen dankzij medewerking van het Ministerie van VROM.

